

Projektiraportti

Heli Toivola

Toimintaterapian syventävä projekti

Toimintaterapian koulutusohjelma

Syksy 2016

TOIMINTATERAPEUTTINEN NÄKÖKULMA MAAHANMUUTTAJATYÖSSÄ

- Valmo-luokan nuorten mielenkiinnonkohteiden kartoitus, vapaa-ajan toimintojen kokeilu, kuva-menetelmien käyttö sekä toimintaterapiaprosessin kehittäminen.

**TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO**

Euroopan unionin tuella

TURKU AMK
TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

SATA OMENAPUUTA

EUROOPAN UNIONIN
SISÄASIOIDEN RAHASTOT

Sata omenapuuta – moninuorinen Suomi – hanke

SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 ASIAKASRYHMÄNÄ VALMO-LUOKAN NUORET	5
2.1 Nuoruuden kehityshaasteet	5
2.2 Maahanmuuttajanuoret erityisryhmänä	6
3 VAPAA-AJAN TOIMINNOT	8
3.1 Mielekkään toiminnan merkitys	8
3.2 Vapaa-ajan toiminnot kotoutumisen edistämässä	9
4 KUVA-MENETELMÄT TOIMINTATERAPIASSA	10
5 TOIMINTATERAPIAPROSESSI MAAHANMUUTTAJANUORTEN KANSSA	12
5.1 Kanadalainen toimintaterapiaprosessin kehys	12
5.2 Kontekstuaalisten elementtien merkitys maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa	13
5.3 Prosessimallin soveltaminen	14
6 PROJEKTIN TOTEUTUS	19
6.1 Interest Checklistin testaus	19
6.2 Valmo-päivään osallistuminen ja nuorten havainnointi	20
6.3 Vapaa-ajan toimintojen kokeileminen nuorten kanssa	22
6.4 Menetelmäkuvauksien luominen ja niiden kokeilu	23
7 ITSEARVIOINTI	25
8 POHDINTA	27
LÄHTEET	28

Liite 1. Esite toimintaterapiasta

Liite 2. Havainnointirunko

Liite 3. Kartoitus kuva- ja tunnekorteista

1 JOHDANTO

Viimeisen vuoden toimintaterapeutin opintoihin kuuluva syventävä projekti toteutettiin Sata Omenapuuta – hankkeelle, tukien hankkeen toimintaa ja tavoitteita. Yhteistyötahona toimi Peltolan koulutalon valmentavan opetuksen luokka, jonka nuoret osallistuivat projektin kautta toteutettaviin toimintoihin ja olivat näin ollen projektin kohderyhmä. Lisäksi projektin aikana kehitettiin toimintaterapeutin toimenkuvaa maahanmuuttajatyössä pohtien terapiaprosessin rakennetta. Projekti toteutettiin pääasiassa itsenäisenä työskentelynä, yhden opiskelijan voimin, kuitenkin tiiviissä yhteydessä muihin projektin parissa työskenteleviin henkilöihin niin koulun, projektin kuin Valmo-luokan tiimoilta.

Sata Omenapuuta – hanke toimii kolmansien maiden maahanmuuttajien parissa auttaen ja edistäen heidän kotoutumistaan Suomeen. Hankkeen kohderyhmänä ovat kolmannen maiden pakolaistaustaiset 12–25-vuotiaat nuoret erityisesti naiset, syrjäytymisvaarassa olevat sekä Suomeen alaikäisinä ilman huoltajaa tulleet. Hankkeen tavoitteena on edistää nuorten kotoutumista ja osallisuutta sekä tukea kahdensuuntaista integraatiota kantaväestön kanssa. Tämä toteutetaan liikunnan, kulttuurin ja yhteiskuntavaikuttamisen keinoin. Lisäksi hankkeen tavoitteena on kehittää kunnissa ja järjestöissä työskentelevien ammattilaisten kulttuurisensitiivistä osaamista, sekä kerätä tutkimuksen avulla tietoa nuorten tuen tarpeesta sekä kuntien kotouttamisen tilasta. (Turun Ammattikorkeakoulu 2016.)

Sata Omenapuuta – hanke on sisäministeriön EUSA-rahaston rahoittama hanke, jota koordinoi Turun Ammattikorkeakoulu. Toiminta on alkanut tammikuussa 2016. (Turun Ammattikorkeakoulu 2016.)

Projekti oli osittain jatkoa edelliselle Sata Omenapuuta – hankkeen parissa toteutetulle opiskelijaprojektille. Turun Ammattikorkeakoulun toimintaterapeutti opiskelijat toteuttivat kevään ja kesän 2016 aikana hankkeelle projektin, jonka yhtenä tuotoksena oli Interest-Checklistin, mielenkiinnon kohteiden

kartoituslomakkeen, muokkaaminen maahanmuuttaja nuorille soveltuvaksi. Lomakkeen testaaminen jäi kuitenkin kesken, jota tässä projektissa oli tarkoitus jatkaa.

Tämän syventävän projektin tarkoituksena oli tuoda lisää toimintaterapeutin näkökulmaa maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn. Tarkoituksena oli kokeilla toimintaterapiassa käytettäviä menetelmiä, sekä kehittää toimintaterapeutin toimenkuvaa maahanmuuttajatyössä pohtien toimintaterapiaprosessin rakennetta. Tarvetta tälle on, sillä maahanmuuttajat ovat kasvava asiakasryhmä myös toimintaterapiassa.

Projektin tavoitteena oli kannustaa Valmo-luokan nuoria aktiivisempaan vapaa-aikaan. Tavoitteena oli projektin aikana kartoittaa sekä miettiä mielenkiinnonkohteita ja saada nuoret pohtimaan omaa vapaa-ajan käyttöään. Toimintoja kokeilemalla pyrittiin saamaan myös onnistumisten kokemuksia ja saada aikaan jatkuvuutta, jotta nuorten vapaa-ajan aktiviteetteihin osallistuminen jatkuisi myös itsenäisesti.

Projekti toteutettiin syksyn 2016 aikana. Nuorten kanssa testattiin Interest Checklist, jonka pohjalta nousseita vapaa-ajan mielenkiinnonkohteita kokeiltiin nuorten kanssa yhteensä kuusi kertaa. Projektin alussa luotiin kolme menetelmäkuvausta, joissa käytettiin erilaisia kuvan muotoja hyödyksi. Näitä olivat tunne- ja kaveritaitokortit, kuvakortit sekä valokuvaus. Kaikkien menetelmien tarkoituksena oli saada nuoret pohtimaan omaa vapaa-ajan käyttöään ja menetelmiä kokeiltiin toteutuskertojen yhteydessä ennen tai jälkeen toiminnan. Projektin yhtenä kirjallisena tuotoksena oli toimintaterapiaprosessin rakenteen pohtiminen maahanmuuttaja asiakkaiden kohdalla. Lisäksi luotiin esite maahanmuuttaja asiakkaille, jossa selitetään lyhyesti kuvia hyödyntäen, mitä toimintaterapia on. Tähän tuli tarve projektin aikana kun nuoret eivät kielitaidon puutteen vuoksi ymmärtäneet toimintaterapian tarkoitusta.

2 ASIAKASRYHMÄNÄ VALMO-LUOKAN NUORET

Valmentavan opetuksen luokasta käytetään lyhennettä Valmo-luokka. Valmentavalla opetuksella tarkoitetaan perusopetukseen valmistavaa opetusta. Usein tätä opetusta järjestetään esi- ja peruskouluikäisille lapsille, mutta myös nuorille ja aikuisille. Opetusta järjestetään maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito tai muut opiskeluvälitiedot ovat esteenä perusopetuksen ryhmässä mukana ololle. Valmentavan opetuksen laajuus on yhden lukuvuoden oppimäärä. (Päivärinta & Nissilä 2010, 10–11.)

Valmistavan opetuksen tavoitteena on edistää tasapainoista ja mahdollisimman sujuvaa kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, sekä antaa tarvittavat valmiudet jatkoa varten. Jokaisen oppilaan kanssa tehdään oma opinto-ohjelma, jossa otetaan huomioon lapsen tai nuoren elämäntilanne, aikaisemmat elämänvaiheet sekä oppilaan lähtötason tiedot ja taidot. (Päivärinta & Nissilä 2010, 16–18.) Opetuksessa painottuu suomen tai ruotsin kielen oppiminen, sekä suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin tutustuminen. Muut oppiaineet ja opiskeltavat asiat määrittyvät jokaisen oppilaan taustojen ja aikaisemman osaamisen mukaan. (Päivärinta & Nissilä 2010, 25–27.)

2.1 Nuoruuden kehityshaasteet

Nuoruuteen (11–25 vuotiaat) liittyy paljon psykososiaalisia muutoksia ja myllerrystä elämässä. Se on kaikkine muutoksineen siirtymävaihe aikuisuuteen. Lapsuuden aikaiset käsitykset muokkaantuvat ja omaa paikkaa maailmassa etsitään. Suuria kehitysvaiheita ovat fyysiset muutokset, kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys, minäkuvan muodostuminen sekä eheän minä identiteetin saavuttaminen, jotka ovat pohjana tasapainoiselle aikuisuudelle. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 166–175.)

Nuoruuden fyysiset muutokset eivät ole vain oman fyysisen olemuksen muutoksia vaan myös osa persoonallisuuden kehitystä. Lisäksi kun oma keho muuttuu myös minäkuva ja itsekäsitys muuttuu. Nuoruudessa tapahtuu myös paljon kognitiivista kehitystä. Aiempaa opittua aletaan kyseenalaistaa ja asioita

aletaan ajatella kriittisemmin. Toisaalta tähän kuuluu myös se, että nuoren on helppo löytää muista vikoja, mutta hänen on itse vaikea sietää kritiikkiä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 168–170.)

Nuoruudessa ihminen etsii elämänsä merkitystä ja paikkaansa tässä maailmassa. Nuoruusiässä valmistaudutaan esimerkiksi tulevaan perhe- ja työelämään ja pohditaan omia arvoja, tavoitteita ja päämääriä. Samalla pohditaan käsitystä itsestään ja rakennetaan itsetuntoa. Positiivinen minäkäsitys, itsetunto ja identiteetti rakentuvat muun muassa onnistumisten ja positiivisen palautteen myötä. Nuoruuteen kuuluu myös kyky alkaa havainnoida ja tunnistaa omia tunteita ja ajatuksia. Lisäksi nuorelle tulee käsitys siitä, että hänen omilla toiminnoilla ja teoilla on seurauksia omaan sekä muiden elämään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 172–180.)

Nuoruudessa korostuu myös sosiaalisen identiteetin muodostuminen. Tämä kehittyy suhteessa muihin, esimerkiksi nuori samaistuu omaan harrastus- tai ystäväryhmään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 172.) Nuoruudessa ihminen alkaa myös ottaa etäisyyttä omiin vanhempiinsa. Nuori tarvitsee yksityisyyttä enemmän, mutta silti kaipaa myös vanhempien huolenpitoa. Ystävyysuhteet korostuvat nuoruudessa ja ystävilta haetaan läheisyyttä, luottamusta ja vastavuoroista ymmärrystä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 181–185.)

2.2 Maahanmuuttajanuoret erityisryhmänä

Pakolaisina saapuvilla maahanmuuttajanuorilla nuoruuden kehityshaasteet, sekä uuteen kulttuuriin sopeutuminen tapahtuvat samaan aikaan. Uuteen maahan saapuvat nuoret joutuvat rakentamaan myös omaa kulttuurista identiteettiään. (Berry ym. 2006, 76–77.) Käsitys siitä minkälainen ihminen on, vaikuttaa hänen toimintaansa ja käyttäytymiseen. Maahanmuuttajataustaiset nuoret saattavat joutua pohtimaan identiteettiään uudestaan sopeutuessaan uuteen kulttuuriin ja ympäristöön. Puhutaan että he joutuvat tasapainoilemaan oman etnisen identiteettinsä ja uuden kansallisen identiteettinsä välimaastossa. (Lipponen & Talib 2008, 77–84.) Kotona vanhemmilta opittuja asenteita, arvoja ja käytänteitä pitää tarkastella uudestaan ja sopeuttaa ne uuteen yhteiskuntaan.

Tämä saattaa aiheuttaa nuorissa epävarmuutta, hämmennystä tai mielipahaa. (Berry ym. 2006, 76–77.)

Eriyisen haavoittuvainen ryhmä ovat yksintulleet pakolaisnuoret. Oma perhe on jäänyt kotimaahan ja nuori on tullut uuden kulttuurin keskelle, joten kaikki hänen elämässään on muuttunut. Nuori joutuu pohtimaan esimerkiksi sitä, mihin minä kuulun; olenko osa joukkoa vai ulkopuolinen. (Heikkilä 2014, 17.)

Maahanmuuttajilla muutto toiseen maahan saattaa vaikuttaa itsetunnon laskuun. Vanhojen ihmissuhteiden katkeaminen, uusien luominen, elämänhallinnan heikkeneminen sekä uuden kielen osaamattomuus lisäävät epävarmuutta ja saavat aikaan kokemuksen omasta arvottomuudesta. (Lipponen & Talib 2008, 112–113.)

3 VAPAA-AJAN TOIMINNOT

Projektin aikana oli tarkoitus kannustaa nuoria aktiivisempaan vapaa-aikaan sekä auttaa heitä löytämään omia mielenkiinnonkohteitaan. Toimintaterapian yksi teoreettinen malli on Kanadalainen toiminnallisuuden ja sitoutumisen malli (CMOP-E). Se jakaa ihmisen toiminnan itsestä huolehtimiseen, tuottavuuteen sekä vapaa-aikaan. Vapaa-aika pitää sisällään mielihyvää tuottavat toiminnot kuten sosiaalisen kanssakäymisen, pelaamisen, urheilemisen, kodin ulkopuolisen harrastuksen sekä luovan tekemisen. (Townsend ym. 2002, 36–37.)

Vapaa-ajan toimintoihin liittyy vahvasti myös käsitteet innostaminen ja innostuminen. Ohjaajan, esimerkiksi toimintaterapeutin, rooliin kuuluu asiakkaan innostaminen. Innostettaessa voidaan saada aikaan toimintaa, jota ei olisi muuten syntynyt ja samalla herätellään tunteita ja laajennetaan osallistujan tietoisuutta. Yksi innostamisen muoto on sosiokulttuurinen innostaminen. Siinä tuetaan yksilöä hänen jokapäiväisten voimavarojen avulla, tavoitteena vahvistaa yksilön sosiaalista ja kulttuurista kyvykkyyttä. Sosiaalisen kyvykkyyden vahvistamisella pyritään luomaan uusia ihmissuhteita ja kulttuurisen kyvykkyyden vahvistamisella taas tuodaan esille erilaisia mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Sosiokulttuurisen innostamisen tarkoituksena on tukea yksilöä olemaan omassa verkostossaan ja ympäristössään aktiivinen toimija, joka toimii vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Airaksinen ym. 2015, 14–15.)

3.1 Mielekkään toiminnan merkitys

Vapaa-aikaan liittyy vahvasti mielekkään toiminnan merkitys. Toiminta on merkityksellistä ja mielekästä silloin, kun ihminen täyttää sen avulla tavoitteen tai tarkoituksen, joka juuri hänelle on yksilöllisesti tai kulttuurillisesti tärkeä. Se, mikä on mielekästä toimintaa toiselle, ei siis välttämättä ole sitä toiselle lainkaan. (Townsend ym. 2002, 36.) Mielekäs toiminta saattaa edistää yksilöllistä tai sosiaalista identiteettiä. Silloin kun ihminen saa itse valita toimintansa johon osallistuu, hänellä on mielenkiintoa ja motivaatiota myös sitoutua kyseiseen toimintaan. Lisäksi kaikennäköiset eri toiminnot tuovat

rakennetta ihmisen elämään. Toiminnan kautta ihminen organisoii aikaansa ja luo rytmiä elämälleen. (Townsend & Polatajko 2007, 21–22.)

Kun toiminta on tarpeeksi haastavaa, mutta myös mielekästä, on se terapeutista ja kuntouttavaa (Townsend ym. 2002, 34–35). Mielekäs toiminta on yhdistetty myös vahvasti terveyteen ja hyvinvointiin. Ilman mielekästä toimintaa ihminen saattaa passivoitua, sillä elämä alkaa pikimmiten tuntua hyödyttömältä ja raskaalta. (Hersch, Lamport & Coffey 2005, 36.)

3.2 Vapaa-ajan toiminnot kotoutumisen edistämässä

Vapaa-ajan toiminnoilla on tärkeä rooli maahanmuuttajanuorten kotoutumisessa. Vanhojen harrastusten jatkaminen saattaa tuottaa iloa. Toiset eivät ole välttämättä koskaan harrastaneet tai viettäneet vapaa-aikaa epävakaiden olojen tai kulttuuristen tekijöiden vuoksi, eivätkä täten ole edes miettineet omia mielenkiinnon kohteitaan. Onnistumisen kokemusten saavuttaminen vapaa-ajan toiminnoissa olisi kuitenkin tärkeää kaikille ihmisille. Harrastukset ja vapaa-ajan toiminnot vaikuttavat myös suomen kielen oppimiseen, kohottavat itsetuntoa, edistävät tutustumista suomalaisiin nuoriin sekä auttavat kokemaan itsensä hyväksytyksi. (Heikkilä 2014, 26–27.)

Myös nuorten kotoutumisen edistämistoimiin kuuluvat harrastustoiminnan tukeminen sekä sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden vahvistaminen. Tässä keinoina ovat esimerkiksi nuorisotyö sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut. Niiden avulla mahdollistetaan vuorovaikutus maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä sekä vahvistetaan nuorten kiinnittymistä ja osallisuutta yhteiskuntaan. Samalla edistetään maahanmuuttajien oman identiteetin vaalimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.)

4 KUVA-MENETELMÄT TOIMINTATERAPIASSA

Toimintaterapiassa käytetään erilaisia luovia menetelmiä, joista kuva-menetelmät ovat yksi esimerkki. Kuvamenetelmät sopivat juuri maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa työskentelyyn, sillä niihin voi osallistua vaikka suomen kielen taidossa olisikin vielä haasteita. Lisäksi monella saattaa olla taustalla myös luku- ja kirjoitustaidottomuutta. Tämän vuoksi kuvien käyttö on toimiva kommunikoinnin apuväline.

Luovien toimintojen ja menetelmien avulla ihminen tutkii itseään ja ympäristöään. Niiden avulla ihmisen käsitys omista mieltymyksistä ja arvostuksista voi selkiintyä. Mielikuvat, muistot, tunteet ja ajatukset saavat luovan toiminnan kautta näkyvän muodon turvallisella tavalla. Luovuus antaa myös vapauden pohtia menneisyyden tapahtumia uudelleen, luoda tulevaisuuden kuvia sekä työstää täysin uusia, jopa vielä ulottumattomissa olevia asioita. (Airaksinen ym. 2015, 10–11.)

Luova toiminta vaikuttaa myös ihmisen itseilmaisun taitoihin monipuolistaen näitä. Usein luovat toiminnan tapahtuvat ryhmässä, jolloin ihmisellä on mahdollisuus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi sekä ilmaista omia kokemuksiaan muille. Joskus luovuus voi tuntua epämurkavalta ja jopa pelottavalta, jonka vuoksi toimintoihin lähdetään mukaan varauksella. Tämän vuoksi turvallinen, avoin ja kunnioittava ilmapiiri on tärkeä. Toisaalta ihminen voi samalla opetella epävarmuudensietokykyä ja saada onnistumisten kokemuksista varmuutta omaan toimintaansa. (Airaksinen ym. 2015, 10–11.)

Toimintaterapiassa voidaan käyttää luovina menetelminä esimerkiksi erilaisia kuva- ja tunnekortteja sekä valokuvausta, joita tässäkin projektissa on hyödynnetty. (Airaksinen ym. 2015, 10–11, 31.) Valokuvaamisen avulla voidaan saada aikaan muutoksia asiakkaiden ajatuksissa, tunteissa ja käyttäytymisessä. Kun ihminen katsoo itse ottamaansa kuvaa, ovat asiat todellisempia ja niitä on vaikeampi torjua. (Heikkilä ym. 2000, 61–64.) Valokuvausta voidaan käyttää toimintaterapiassa myös kotitehtävien muodossa. Kuvaustehtävän avulla

terapia viedään kotiympäristöön. Tämän avulla pyritään itsetuntemuksen lisääntymiseen ja vahvistumiseen sekä asioiden kokonaiskuvan parempaan hahmottamiseen. Valokuvaus antaa hyvän mahdollisuuden oman elämän realiteettien uudelleenlaiseen tarkasteluun. (Heikkilä ym. 2000, 68.)

5 TOIMINTATERAPIAPROSESSI

MAAHANMUUTTAJANUORTEN KANSSA

Tulevaisuudessa yksi toimintaterapian kasvava asiakasryhmä on maahanmuuttajataustaiset asiakkaat. Tämän vuoksi projektin suunnitelma vaiheessa alettiin pohtia toimintaterapian toimenkuvaa tämän asiakasryhmän kanssa. Projektin edetessä ajatus tarkentui ja kehittäminen kohdennettiin toimintaterapiaprosessin pohtimiseen. Tarkoituksena oli miettiä, miten toimintaterapiaprosessi mahdollisesti eroaa tavanomaisesta maahanmuuttajanuorten kanssa työskennellessä, sekä mitkä asiat korostuvat kussakin prosessin vaiheessa kyseisen asiakasryhmän kanssa.

Prosessia tarkastellaan Kanadalaisen toimintaterapiaprosessin kehityksen pohjalta. Kyseinen malli valikoitui sopivaksi, sillä se ottaa huomioon yhteiskunnallisen kontekstin, pitäen sisällään myös asiakkaan kulttuurin. Lisäksi sekä korostaa toimintaterapeutin omien ajatusten ja asenteiden vaikutusta toimintaterapiaprosessiin.

5.1 Kanadalainen toimintaterapiaprosessin kehys

Kanadalainen toimintaterapiaprosessin kehys kuvaa näyttöön perustuvaa, asiakaslähtöistä prosessia toimintaterapiassa tarkoituksena asiakkaan toiminnan mahdollistaminen sekä toimintaan sitoutumisen edistäminen. Terapiaprosessissa korostuvat niin asiakkaan kuin toimintaterapeutinkin rooli. (Townsend & Polatajko 2007, 233–234.)

Kehys koostuu kolmesta kontekstuaalisesta elementistä: yhteiskunnallinen konteksti, toimintaterapian käytäntö sekä toimintaterapeutin käyttämä teoreettinen tausta. Nämä muodostavat pohjan toimintaterapialle. Kehyksen neljäs elementti on kahdeksan vaiheinen prosessimalli, joka kuvaa miten toimintaterapeutin työ käytännössä terapiaprosessin aikana etenee. (Townsend & Polatajko 2007, 234–235.)

5.2 Kontekstuaalisten elementtien merkitys maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa

Kehyksen kolme kontekstuaalista elementtiä muodostavat siis terapiaprosessille raamit, joiden sisällä työskennellään. Näillä elementeillä on erityisesti merkitystä maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa työskennellessä. Ensimmäinen yhteiskunnallinen konteksti pitää sisällään fyysiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja institutionaaliset tekijät. Sekä toimintaterapeutti että asiakas ovat yhteydessä yhteiskunnallisiin tekijöihin. (Townsend & Polatajko 2007, 235–237.) Maahanmuuttaja asiakkaiden kohdalla toimintaterapeutin olisi hyvä lisätä omaa kulttuurista tietoisuuttaan. Tätä voi kehittää tutustumalla muihin kulttuureihin ja pohtia, miten sieltä esiin nousevat asiat eroavat omasta tavasta tarkastella elämää. (Humbert ym. 2011, 300–301.) Lisäksi toimintaterapeutin olisi hyvä tutustua maahanmuuttoprosessiin ja tietää sen eri vaiheista ja käytännöistä. Esimerkiksi yhteistyötahot eroavat totutuista. Nuorten kohdalla esimerkiksi vastuussa oleva aikuinen voi olla perheenjäsen, mutta myös perhekodin, perheryhmäkodin tai vastaanottokeskuksen ohjaaja. Lisäksi yhteydenpidon, esimerkiksi Valmo-luokan opettajaan ja henkilökuntaan, olisi hyvä olla tiivistä erityisesti nuoren kotoutumisen alkuvaiheessa.

Kehyksen toinen kontekstuaalinen elementti on toimintaterapian käytäntö. Toimintaterapeutin ja asiakkaan asiakassuhteeseen vaikuttavat ympäristö tekijät sekä molempien persoonalliset tekijät. Ympäristö tekijät ovat osittain samat kuin yhteiskunnallisessa kontekstissakin. Lisäksi toimintaterapian käytäntöön vaikuttavat toimintaterapeutin työpaikan tavat, säännöt ja työlle antamat raamit. Asiakkaan kohdalla toimintaterapian käytäntöön saattaa vaikuttaa esimerkiksi hänen sosiaalinen ympäristönsä. Lisäksi molempien sekä toimintaterapeutin että asiakkaan persoonalliset tekijät kuten tietotaito, tavat, arvot ja asenteet vaikuttavat toimintaterapiaan. (Townsend & Polatajko 2007, 235–240.)

Myös tässä kohtaa toimintaterapeutti voi lisätä omaa kulttuurista tietoisuuttaan ja tuoda tätä näkökulmaa esille myös laajemmin työyhteisössä.

Toimintaterapeutin on lisäksi otettava huomioon prosessin aikana asiakkaan kulttuuriin liittyvät asiakkaalle merkitykselliset asiat. Esimerkiksi kulttuureissa, jossa uskonnolla on suuri merkitys on toimintaterapeutin sovittava terapia ajat niin, että ne eivät mene päällekkäin esimerkiksi rukoushetkien kanssa. Toimintaterapeutilta vaaditaan siis enemmän joustavuutta terapiaprosessin aikana. (Maroney ym. 2014, 16.)

Toimintaterapeutin tulisi myös laajentaa omaa näkökulmaansa ja ottaa huomioon uudenlainen tapa ajatella asiakaslähtöisesti. Maahanmuuttaja asiakkailla perheen rooli terapiaprosessissa saattaa olla merkittävä. Tämän vuoksi toimintaterapeutilta vaaditaan ammattitaitoa ottaa perhe ja lähisukulaiset huomioon, samalla kuitenkin unohtamatta asiakaslähtöisyyttä sekä asiakkaan omaa tahtoa, mielipiteitä ja valintoja. (Maroney ym. 2014, 16–17.)

Viimeinen kontekstuaalinen elementti on toimintaterapeutin käyttämä teoreettinen tausta. Se pitää sisällään kaikki toimintaterapeutin työssään käyttämät toimintakeskeiset mallit, teorit, viitekehykset ja toimintakäytännöt. (Townsend & Polatajko 2007, 242–243.) Tässä kohtaa toimintaterapeutin on hyvä tiedostaa, että toimintaterapian teorit ja periaatteet perustuvat länsimäiseen kulttuuriin kuten käsitykseen henkilökohtaisesti itsenäisyydestä. Tämän vuoksi on tiedostettava, miten ei-länsimaalaiset kulttuurit näkyvät käytännössä ihmisen elämässä ja tavassa toimia. (Humbert ym. 2011, 300–301.) Tämän tiedon pohjalta toimintaterapeutti voi soveltaa teoreettisia malleja kunkin maahanmuuttaja asiakkaan kohdalla yksilöllisesti.

5.3 Prosessimallin soveltaminen

Toimintaterapiaprosessikehyksen neljäs elementti on kahdeksan kohtaa sisältävä prosessimalli. Se kuvaa terapiaprosessin etenemistä vaihe vaiheelta. Terapiaprosessi alkaa toimintaterapiaan tulolla. Asiakas voi tulla terapiaan esimerkiksi läheteellä tai jonkun muun ammattihenkilön suosittelemana. Tässä vaiheessa alkaa terapeutin ja asiakkaan välisen suhteen muodostuminen. (Townsend & Polatajko 2007, 252–253.)

Tapa käsitellä oma sairaus ja toiminnalliset ongelmat ovat eri kulttuureissa erilaisia (Humbert ym. 2011, 300–301). Eri kulttuureista tulevat asiakkaat saattavat suhtautua terveydenhuoltoon ja lääkkeisiin negatiivisesti. Lisäksi terapiassa käyminen saattaa olla leimaavaa, jonka vuoksi tähän ei haluta osallistua. Tämän vuoksi toimintaterapeutin pitää kertoa selkeästi heti asiakkaan tullessa, mitä toimintaterapia tarkoittaa, mitä sen aikana tapahtuu ja mikä sen merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa on. (Maroney ym. 2014, 15–16.) Tätä helpottaa jos erikielistä materiaalia olisi käytössä enemmän. Tähän ehkä tulevaisuudessa ja ajan kuluessa tulee muutosta kun tarpeen mukaan alkaa kertyä lisää materiaalia. Myös projektin aikana tuli vastaan sama ongelma kun nuorille oli kielitaidon puutteen vuoksi vaikea suullisesti kertoa, mitä toimintaterapia tarkoittaa. Tätä varten tehtiin lyhyt, tiivistetty esite, jonka avulla voidaan kertoa toimintaterapian pääkohdat. Esitteessä käytettiin selkokieltä ja kuvia helpottamaan ymmärtämistä. Esite löytyy liitteenä työn lopusta (liite 1).

Prosessimallin seuraava toinen vaihe on tilannekartoitus ja yhteisten lähtökohtien luominen. Asiakasta voidaan esimerkiksi haastatella hänen arvoistaan, odotuksistaan ja haaveistaan. Lisäksi sovitaan yhteisistä terapian perusteista. (Townsend & Polatajko 2007, 254.) Maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa luottamuksen synnyttäminen voi olla kuitenkin aluksi vaikeaa ja aikaa vievää, erityisesti nuorten kanssa. Tämän vuoksi asiakkaiden kanssa on hyvä, ennen haastatteluihin siirtymistä, käyttää aikaa terapeuttisen vuorovaikutuksen synnyttämiseen. Terapiaprosessi lähtee ensin ihmissuhteen ja luottamuksen rakentamisella toimintaterapeutin ja asiakkaan välillä. Tarkoituksena on myös tutustua asiakkaaseen kokonaisvaltaisesti paremmin. Tärkeää on antaa riittävästi aikaa tämän ihmissuhteen rakentamiseen. Tämä tapahtuu parhaiten kun asiakkaan kanssa tehdään aluksi yhdessä jotain ja tutustutaan tekemisen avulla. Yhteinen kieli ei ole välttämätön, sillä non-verbaali kommunikointi, elekieli ja kosketukset rakentavat jo luottamusta ja ihmissuhdetta. (Humbert ym. 2011, 302–304.) Vasta tämän jälkeen voidaan siirtyä tarkempaan haastattelun tekemiseen ja arviointiin. Yhdessä tekemällä asiakkaaseen kuitenkin tutustutaan ja hänen toimintaansa voidaan havainnoida. Asiakkaasta ja hänen toiminnallisista tavoistaan saadaan siis jo tietoa tässä tutustumisvaiheessa.

Mallin mukainen seuraava vaihe onkin arviointi, jossa apuna käytetään erilaisia arviointimenetelmiä. Pohjatietojen pohjalta aletaan tarkemmin arvioida asiakkaan henkilökohtaisia ja ympäristö tekijöitä sekä hänen toiminnallisuuden haasteita. (Townsend & Polatajko 2007, 256–257.) Maahanmuuttaja asiakkaiden kohdalla käytettävät arviointimenetelmät saattavat aiheuttaa hämmennystä, sillä tämän kaltainen testaaminen saattaa olla asiakkaalle uutta eikä hän ymmärrä mihin sillä pyritään (Maroney ym. 2014, 15–16). Varsinkin itsearviointi voi olla haastavaa. Tässä kohtaa korostuu jälleen toimintaterapeutin ammattitaito kertoa asiakkaalle arvioinnista ja siinä käytettävistä menetelmistä. Terapeutin on hyvä käyttää aikaa siihen, että hän selittää asiakkaalle, mitä ja miksi hän arvioi. Lisäksi on aina harkittava soveltuuko arviointimenetelmä käytettäväksi eri maasta tulevan asiakkaan kanssa vai pitääkö sitä jotenkin muokata.

Arvioinnin jälkeen terapiassa laaditaan tavoitteet ja terapian suunnitelma. Tavoitteet laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa ja niiden laatimisessa neuvotellaan myös muiden asiakkaan kanssa työskentelevien henkilöiden kanssa, jotta tavoitteet tukisivat asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti. (Townsend & Polatajko 2007, 258.) Maahanmuuttaja asiakkaiden kohdalla tavoitteiden laatiminen saattaa olla uutta, jota ei ole aikaisemmin tehty. Toimintaterapeutin roolina onkin taas selittää tavoitteiden merkitys ja tukea asiakasta miettimään omia tavoitteitaan. Tavoitteiden olisi hyvä olla riittävän pieniä ja konkreettisia. Lisäksi ne olisi hyvä kirjoittaa auki mahdollisimman lyhyesti ja yksikertaisesti käyttäen selkokieltä jotta asiakas ymmärtää ne. Tavoitteet voidaan ilmaista myös kuvien muodossa, jos kielitaidon puute sen vaatii.

Tavoitteiden ja suunnitelman jälkeen seuraava vaihe prosessissa on terapian toteutusvaihe. Toimintaterapeutti yrittää erityisesti edistää toimintaan sitoutumista. (Townsend & Polatajko 2007, 260.) Niin suunnitelma kuin toteutusvaiheessakin toimintaterapeutin on hyvä tiedostaa maahanmuuton vaikutukset asiakkaassa. Maahanmuuttajien kohdalla muutto uuteen ympäristöön vaikuttaa erityisesti roolien vaihtumiseen, työn saantiin ja

muutoksiin työn merkityksessä sekä identiteetin muutoksiin. Lisäksi uusi ympäristö saattaa vaikuttaa yleisesti terveyteen ja hyvinvointiin. Ruokavalio saattaa yksipuolistua kun tarjolla ei ole enää kaikkia kotimaan raaka-aineita, fyysinen aktiivisuus saattaa vähentyä verrattuna edelliseen ja stressi saattaa lisääntyä uuden kielen oppimisen, kulttuuriin sopeutumisen ja taloudellisen epävakauden vuoksi. (Bennett ym. 2012, 187, 196–199.) Nämä asiat on hyvä toimintaterapeutin tiedostaa ja miettiä, miten näitä voidaan tukea kunkin asiakkaan kohdalla terapian aikana.

Terapian toteutuksessa korostuu erityisesti joustavuus. Toimintaterapeutti saattaa joutua ottamaan muitakin rooleja kuin toimintaterapeutin. Välillä hän saattaa toimia esimerkiksi opettajana tai mentorina auttaen maahanmuuttajataustaisia asiakkaita myös muissa kuin perinteisissä toimintaterapeutin osaamisalueen asioissa. Tähän yksi syy on se, että suomen terveys- ja muut järjestelmät eivät ole tuttuja asiakkaille ja aiheuttavat paljon hämmennystä ja kysymyksiä. (Humbert ym. 2011, 306–307.) Lisäksi toimintaterapeutin pitää kunnioittaa asiakkaan kulttuuria ja ottaa huomioon asiakkaan epäröinti, jos terapiassa ollaan menossa hänen rajojensa yli. (Humbert ym. 2011, 300–301.)

Prosessimallin viimeiset kohdat ovat suunnitelman muokkaus, tulosten arviointi sekä terapian päätyminen. Suunnitelmaa muokataan pitkin terapiaprosessin etenemistä. (Townsend & Polatajko 2007, 260–261.) Kaikissa kulttuureissa sitoutuminen sääntöihin ja sovittuihin asioihin ei ole yhtä tarkkaa kuin Suomessa. Tämän vuoksi maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa kaikki ei aina mene suunnitelmien mukaan, jonka vuoksi suunnitelmaa on muokattava koko ajan tarpeen mukaan. Terapiaprosessi päättyy tulosten arviointiin esimerkiksi arvioidaan, ovatko tavoitteet toteutuneet ja onko asiakkaan kohdalla tapahtunut muutosta verrattuna alkuarviointiin. Terapia päätetään, jos toimintaterapialle ei ole enää tarvetta. (Townsend & Polatajko 2007, 262–263.) Kun terapia päättyy, on tärkeää kertoa asiakkaalle, miksi näin tapahtuu. Lisäksi jos asiakasta ohjataan esimerkiksi muiden palveluiden pariin, on tärkeää kertoa nämä erittäin

tarkasti asiakkaalle. Maahanmuuttaja asiakkailla ei ole välttämättä tietoa muista palveluista tai käsitystä, mitä ne tarkoittavat.

Koko prosessissa maahanmuuttaja asiakkaiden kanssa korostuu ajan merkitys. Prosessi vie todennäköisesti enemmän aikaa. Yhteisen kommunikointitavan löytäminen, luottamuksen synnyttäminen ja asioiden tarkka selittäminen ja täsmentäminen vievät aikaa. Toimintaterapeutilta vaaditaan kärsivällisyyttä ja pitkäjänteistä työskentelyä.

6 PROJEKTIN TOTEUTUS

Projekti käynnistyi syyskuun puolella välissä tutustumiskäynnillä Peltolan koulutalon Valmo-luokkaan. Käynnin aikana tutustuttiin nuoriin, keskusteltiin harrastuksista, Suomesta sekä heidän kotimaistaan. Tutustumiskäynnin aikana keskusteltiin luokan opettajan sekä Sata Omenapuuta-hankkeen koordinaattorin kanssa projektin toteutuksesta, sekä käytiin läpi alustavia ideoita. Projektin suunnittelulle annettiin hyvin vapaat kädet. Toiveena kuitenkin oli nuorten vapaa-ajan aktivoiminen ja mielenkiinnonkohteiden löytyminen.

Projektin suunnittelun jälkeen projektin tavoitteeksi muodostui Valmo-luokan nuorten kannustaminen aktiivisempaan vapaa-aikaan. Tavoitteena oli projektin aikana kartoittaa mielenkiinnonkohteita, kokeilla yhdessä erilaisia vapaa-ajan toimintoja ja saada nuoret pohtimaan omaa vapaa-ajan käyttöönsä. Tavoitteena oli tuottaa ja kokeilla käytännön menetelmiä (Interest Checklist, kuva-menetelmät), joita voidaan mahdollisesti jatkossakin hyödyntää Valmo-luokan nuorten kanssa.

6.1 Interest Checklistin testaus

Interest Checklistin on alun perin kehittänyt Matsutsuyu vuonna 1969, jonka jälkeen siitä on tehty uusia versioita esimerkiksi Kielhofnerin ja Nevillen muokkaama Modified Interest Checklist (1983). Interest Checklist on mielenkiintojen kartoituslomake, jonka tarkoituksena on selvittää asiakkaan vapaa-ajan mielenkiinnonkohteita. Asiakas tekee itsearviointin miettimällä, mitkä esitetyistä vapaa-ajan toiminnoista häntä kiinnostaa. (Kielhofner 2008, 238–239). Siirtolaisintituutin ja Turun Ammattikorkeakoulun organisoiman Halaten-hankkeen yhteydessä kehitettiin maahanmuuttajille muokattu kuvallinen versio Interest Checklist lomakkeesta (Heikkilä 2014, 30). Version muokkaus jatkui Sata Omenapuuta-hankkeen yhteydessä toteutuneessa toimintaterapeutti opiskelijoiden projektissa keväällä/kesällä 2016. Tätä muokattua versiota oli tarkoitus käyttää myös tässä projektissa, jatkaa sen testaamista sekä saada käyttökokemuksia.

Interest Checklist testattiin Valmo-luokan nuorten kanssa tiistaina 18.10.2016 Puropellon koulussa. Tarkoituksena oli tehdä kartoitus luokan toiselle ryhmälle, eli yhdeksälle oppilaalle, mutta vain neljä heistä oli halunnut osallistua projektiin. He kaikki olivat suomeen saapuneita maahanmuuttaja poikia iältään 16–18 vuotiaita. Aluksi nuorten kanssa keskusteltiin ja tutustuttiin, jonka jälkeen ohjeistettiin Interest Checklistin täyttäminen. Ohjeet ymmärrettiin hyvin ja kaikkien nuorien mielestä lomakkeen täyttäminen oli helppoa. Toiset kävivät toiminnot läpi selkeästi nopeammin ja toiset taas pohtivat asioita enemmän ja käyttivät lomakkeeseen huomattavasti enemmän aikaa. Muutamat toiminnot (petankki, tikanheitto, mölkky, ulkoilu ja käsityöt) ja niihin liittyvät kuvat olivat osalle nuorista epäselviä ja he kysyivät, mitä ne tarkoittavat. Kaikki kuitenkin ymmärsivät toiminnot kun ne selitettiin suullisesti tarkemmin. Tämän vuoksi olisikin tärkeää varmistaa, että lomaketta täytettäessä, vieressä on joku jolta voi kysyä tarkentavia kysymyksiä.

Lomakkeet käytiin toteutuskerran jälkeen tarkemmin läpi. Kartoituksen pohjalta toiminnoiksi, joita nuorten kanssa lähdettiin kokeilemaan, nousivat biljardin peluu, jalkapallo, uinti, pyöräily sekä elokuvan katsominen.

6.2 Valmo-päivään osallistuminen ja nuorten havainnointi

Toimintaterapeutit opiskelijat järjestivät perjantaina 21.10.2016 eri kouluista tuleville Valmo-luokan oppilaille toimintapäivän, jossa myös projektiin osallistuneet neljä nuorta olivat paikalla. Toimintapäivää varten luotiin havainnointilomake (liite 2), jonka tarkoituksena oli saada lisää tietoa nuorista ja mahdollisesti huomata asioita, jotka olisi hyvä ottaa huomioon ennen projektiin liittyviä toimintojen kokeiluja. Nuoria havainnointiin erilaisten toimintojen aikana kuten mölkyn peluussa, sisähiihdossa, pesäpallossa, kuplafutiksessa ja unelmakarttojen teossa. Havainnoinnin aikana kiinnitettiin huomiota ohjeiden ymmärtämiseen, toimintaan mukaan lähtemiseen, mielenkiinnon osoittamiseen toimintaa kohtaan, ryhmässä työskentelyyn, mahdollisiin ongelmakohtiin sekä onnistumisiin/vahvuuksiin.

Havainnoinnin avulla nuorten toimimisesta ja käyttäytymisestä saatiin paljon uutta tietoa. Selkeästi nousi esille ympäristön vaikutus toimintaan. Aikaisemmin nuoria oli tavattu heidän tutussa opiskeluympäristössään, mutta nyt he olivat uudessa ympäristössä ja vieraiden ihmisten joukossa. Tämä näkyi arkuutena lähteä mukaan toimintaan sekä syrjään vetäytymisenä ryhmässä.

Nuorten kesken oli suuria eroja ohjeiden ymmärtämisessä, joka osittain selittyi suomen kielitaidon tasolla. Toiset nuorista ymmärsivät suulliset ohjeet, mutta osa nuorista tarvitsi enemmän konkreettista mallia tai kuvia tukemaan ohjeiden ymmärtämistä. Toimintaan mukaan lähteminen oli osalle nuorista vaikeaa. He saattoivat vain kuljeskella ryhmän mukana tekemättä mitään. Heidän kannustaminen ja rohkaiseminen olisi tärkeää toiminnan aikana. Kuitenkin silloin kun toimintana oli jokin heitä selkeästi kiinnostava, lähtivät he mukaan innokkaammin. Silloin kun mielenkiintoa ei ollut yhtä paljon, huomio kiinnittyi paljon ympäristön ärsykkeisiin toiminnan sijaan. Toisaalta yksi nuorista oli aina ensimmäisenä aloittamassa toimintaa ja osoitti mielenkiintoa jokaista toimintaa kohtaan. Nuorten kesken oli paljon eroja heidän toimintatavoissaan.

Ryhmässä työskentelyssä toiset nuorista olivat hyvin sosiaalisia, ottivat kontaktia muihin ryhmäläisiin ja auttoivat heitä esimerkiksi varusteiden pukemisessa. Osat nuorista jättäytyivät enemmän ryhmän ulkopuolelle ja olivat hiljaisempia. Muutama nuorista jäi myös välillä niin sanotusti ryhmän jalkoihin. He saattoivat lähteä innokkaana mukaan, mutta luovuttivat helposti jos joku muu ryhmästä ehti esimerkiksi ensimmäisenä ottamaan välineet. Tämä oli hyvä ottaa huomioon projektin aikana. Aremmille ryhmäläisille pitää antaa rauhassa tilaa toimia, jotta hekin saavat onnistumisen kokemuksia.

Nuorten toimintatavoissa oli paljon eroja. Toiset olivat vauhdikkaita, toiset rauhallisempia ja tarvitsivat toimintaan enemmän aikaa. Nämä asiat oli myös hyvä ottaa projektin toteutuskerroissa huomioon, jotta jokainen saa toiminnoista mahdollisimman paljon irti.

6.3 Vapaa-ajan toimintojen kokeileminen nuorten kanssa

Interest Checklistin kartoituksesta nousseiden mielenkiintojen pohjalta, nuorten kanssa lähdettiin kokeilemaan erilaisia vapaa-ajan toimintoja. Toimintoja kokeilemalla pyrittiin aktivoimaan nuorten vapaa-aikaa sekä saamaan onnistumisten kokemuksia toimintojen aikana. Kokeiluilla pyrittiin myös jatkuvuuteen, jotta nuorten vapaa-ajan aktiviteetteihin osallistuminen jatkuisi myös itsenäisesti. Tämän vuoksi toteutuspaikoiksi valittiin sellaiset, joihin he voisivat myös jatkossa mennä. Nuorten kanssa sovittiin toiminnoista kasvotusten sekä whatsapp-viesteillä.

Alkuperäinen tarkoitus oli käydä kokeilemassa toimintoja yhteensä viisi kertaa, mutta yhden nuoren pyynnöstä toteutettiin vielä yksi ylimääräinen kerta. Toimintojen kokeilut aloitettiin 25.10, jonka jälkeen nuoria tavattiin pääasiassa kaksi kertaa viikossa aina tiistai ja torstai iltaisin. Yhteensä projektin toteutukseen meni aikaa neljä viikkoa.

Nuorten kanssa käytiin pelaamassa biljardia ja futsalia, oltiin uimassa ja pyöräilemässä sekä viimeisellä kerralla järjestettiin elokuvailta. Toiminnot valikoituivat Interest Checklist:n pohjalta niin, että jokaisen nuoren toiveet otettiin tasapuolisesti huomioon. Kaikilla nuorilla oli kuitenkin joka kerta mahdollisuus tulla mukaan toimintoihin niin halutessaan. Yksi nuorista oli mukana jokaisella kerralla, yksi viisi kertaa ja kaksi nuorista kolme kertaa. Osaa toiminnoista nuoret olivat jo kokeilleet aikaisemmin. Biljardin peluu oli yhdelle nuorelle ensimmäinen kerta. Lisäksi yksi nuorista ei ollut koskaan ollut uimahallissa eikä osannut uida, joten hänellä uinti oli täysin uusi kokemus. Elokuvavuokraamo oli nuorille uusi paikka ja he kyselivät paljon, miten elokuvien vuokraaminen tapahtuu.

Nuoret tulivat aina paikalle kun oli sovittu ja olivat innokkaana mukana toiminnoissa. Projektin edetessä nuoret alkoivat myös avautua enemmän omasta elämästään ja uskalsivat puhua joka kerta enemmän suomea. Nuorten kanssa puhuttiin paljon vapaa-ajan käytöstä. Moni nuorista kertoi, että haluaisi tehdä iltaisin enemmän kaikkea, jotta kotona olo aika ei tuntuisi niin pitkältä.

Projektin aikana käytiin kahden pojan kanssa pelaamassa futsalia nuorille tarkoitettulla ilmaisella Mihi-liikuntavuorolla. Toinen nuorista kysyi myöhemmin projektin aikana, voidaanko futsalia mennä pelaamaan vielä toisen kerran, sillä sinne yksin meneminen vielä jännitti. Tämä ylimääräinen toteutuskerta järjestettiin. Seuraavalla viikolla nuori kertoi, että oli nyt uskaltanut mennä itsenäisesti pelaamaan ja aikoo jatkossakin mennä.

Kaikki projektin toteutuskerrat onnistuivat hyvin. Lopuksi nuorilta kysyttiin suullista palautetta projektista. Kaikki nuoret kertoivat, että heillä oli ollut aina todella kivaa ja kolmen nuoren mielestä erityisesti uiminen oli ollut suosikki. Nuoret kyselivät paljon, miksi projekti loppuu, sillä heillä olisi ollut vielä halua kokeilla muitakin vapaa-ajan toimintoja. Nuoret olivat kiitollisia projektista ja toivoivat, että tapamme kaikki vielä yhdessä jonakin päivänä.

6.4 Menetelmäkuvauksien luominen ja niiden kokeilu

Projektin aikana oli tarkoitus luoda erilaisia menetelmäkuvauksia, joissa hyödynnetään kuvaa eri muodoissa ja kokeilla näitä menetelmiä nuorten kanssa. Kaikkien menetelmien tarkoituksena oli saada nuoret pohtimaan enemmän omaa vapaa-aikaansa tällä hetkellä sekä sitä, mitä muutosta he siihen mahdollisesti haluaisivat. Tarkoituksena oli myös saada nuoret miettimään omia tuntemuksiaan ja ryhmässä toimimista eri toimintojen aikana.

Projektin alkuvaiheessa tehtiin kartoitusta ilmaisista ja maksullisista tunne- ja kuvakorteista (liite 3). Tämä kartoitus oli Sata Omenapuuta-hankkeen jatkoa varten, tarkoituksena tilata myöhemmin kuvakortteja käytettäväksi hankkeen toteutuksessa. Kartoituksen aikana löytyi ilmaiset Mielenterveysseuran tunne- ja kaveritaitokortit, jotka osoittautuivat sopiviksi myös projektin aikana käytettäväksi. Lopulta menetelmäkuvauksia tehtiin kolme, joissa yhdessä käytettiin näitä tunne- ja kaveritaitokortteja, toisessa kuvakortteja ja kolmannessa valokuvaamista.

Kuvamenetelmiin nuoret osallistuivat vaihtelevasti. Tunne- ja kaveritaitokortit olivat nuorten mielestä helppo käyttää ja sopivat käytettäväksi projektin aikana,

sillä ne veivät vain vähän aikaa. Kuvakorttiharjoitus toteutettiin käyttämällä Spectro-kuvakorttisarjan Graffiti-kortteja. Kortit nuoret kokivat vaikeiksi. Kortin valinta ja siitä kertominen oli haastavaa. Nuoret kuitenkin yrittivät parhaansa eivätkä luovuttaneet. Valokuvausta käytettiin nuorten kanssa kotitehtävän muodossa. Nuorilla oli tehtävänä ottaa kuvia, mitä he tekevät omalla vapaa-ajallaan ja mitä he haluaisivat tehdä. Nuoret lähtivät aluksi valokuvaustehtävään innokkaasti mukaan, mutta lopulta vain yksi nuorista otti koko projektin aikana kuvia.

Projektin edetessä tuli hyvin pian selväksi, että nuorten kanssa kannatti keskittyä enemmän toimintojen kokeilemiseen ja jättää menetelmät vähemmälle. Toiminnot tapahtuivat julkisilla paikoilla kuten uimahallissa, jolloin menetelmien käytölle ei aina löytynyt sopivaa rauhallista paikkaa. Menetelmiä käytettiin vähemmän kuin oli alkuperäinen suunnitelma. Projektin aikana huomattiin, että vapaa-ajasta oli helpompi keskustella nuorten kanssa esimerkiksi bussimatkan aikana, jolloin he kertoivat ja pohtivat paljon omaa ajan käyttöönsä. Kuvamenetelmät he kokivat enemmän väkinäisinä.

7 ITSEARVIOINTI

Omana henkilökohtaisena tavoitteena oli kehittää itsenäistä työskentelyä sekä vastuunottamista. Lisäksi tavoitteena oli saada lisää kokemusta projektityöskentelystä. Tavoitteena oli myös saada kokemusta maahanmuuttaja-nuorten ohjaamisesta, sekä hahmottaa paremmin toimintaterapeutin rooli heidän kanssa työskennellessään. Tämä oli tavoite, jonka koin jatkoon kannalta tärkeänä, sillä kyseisen asiakasryhmän parissa työskentely kiinnostaa myös tulevaisuudessa. Lisäksi toteutan viimeisen harjoittelun saman kohderyhmän kanssa, joten tavoitteena oli projektin aikana saada pohja työskentelylle, sekä jatkaa kehitystyötä harjoittelun aikana.

Omat tavoitteet projektin aikana toteutuivat. Koko projektin toteuttaminen yksin, opetti paljon organisointi taitoja ja vastuunottamista. Lisäksi koin, että yksin tekeminen toi projektityöskentelyyn paljon myös lisää motivaatiota kun projektissa halusi onnistua. Pyrin koko prosessin ajan pitämään projektin muut yhteyshenkilöt ajan tasalla omasta työskentelystäni. Opin paljon maahanmuuttaja nuorten kanssa työskentelystä varsinkin kommunikointi tavoista. Nuorten suomen kielen taito oli jokaisella erilainen, jonka vuoksi toisten kanssa piti käyttää keskustelussa enemmän selkokieltä. Lisäksi joidenkin nuorten kanssa käytettiin Whatsapp-viesteissä jonkin verran kuvia ymmärryksen apuna. Kaikki nuoret olivat Afganistanista, joten opin projektin aikana paljon heidän kulttuuristaan ja toimintatavoistaan.

Projektin aikana piti tehdä jonkun verran muutoksia suunnitelmiin ja erityisesti aikataulu venyi. Projekti saatiin kuitenkin toteutettua loppuun asti onnistuneesti. Samalla opin itse projektityöskentelyssä tarvittavaa joustavuutta ja mukautumiskykyä. Koko projektin aikana pohdin paljon, mikä toimintaterapeutin rooli kyseisen asiakasryhmän kanssa voisi olla. Välillä kyseenalaistin omaa työskentelyä ja toiminnan hyödyllisyyttä. Tämä toi kuitenkin varmuutta omaan työskentelyyn, kun piti järjestää ajatukset taas uudestaan kokonaisuudeksi ja tehdä tarvittaessa muutoksia suunnitelmiin.

Kokonaisuudessaan koin, että projekti oli onnistunut. Sain nuoret sitoutumaan projektiin ja tulemaan aina paikalle kun oli sovittu. Nuoret selkeästi nauttivat toimintojen kokeilemisesta ja olivat projektin päätyttyä tyytyväisiä. Ainakin yhden nuorista sain myös jatkamaan yhtä kokeilluista toiminnoista itsenäisesti. Ennen kaikkea antoisinta oli kuitenkin nuorten kanssa käydyt keskustelut. Nuoret kertoivat projektin edetessä enemmän ja enemmän entisestä elämästään, tämän hetkisestä tilanteestaan sekä tulevaisuuden haaveistaan. Oma rooli oli olla kuuntelijana sekä rohkaista, kannustaa ja joskus lohduttaa nuoria. Tärkeintä projektissa oli, että nuoret saivat onnistumisen kokemuksia sekä kuukauden aikana kaksi kertaa viikossa iltaansa jotain tekemistä, joka vei ajatukset muualle mielenkiintoisen toiminnan avulla.

Kuvamenetelmiä ja niiden soveltuvuutta olisi pitänyt projektin suunnitelmavaiheessa miettiä enemmän. Nyt ne tuntuivat väkinäisiltä tai eivät sopineet toteutuskertoihin, kun nuoret olivat enemmän keskittyneitä toimintoihin. Nuoret pojat eivät välttämättä ole sopivin kohderyhmä kyseisille menetelmille. Lisäksi menetelmiä olisi pitänyt muuttaa vielä lyhemmiksi ja selkeimmiksi, jotta niiden käyttö olisi ollut sujuvampaa.

8 POHDINTA

Tämän kaltaiselle vapaa-ajan toimintojen kokeilulle on selkeästi tarvetta kyseisen kohderyhmän kanssa. Vaikka osalla nuorista olikin jo säännöllisiä harrastuksia, kaipasivat he silti enemmän toimintaa vapaa-aikaansa. Projektin toteutus ilta-aikaan oli hyvä valinta. Nuoret ehtivät koulun jälkeen käydä kotona syömässä ja lepäämässä, joten olivat aina virkeinä kokeilemassa toimintoja. Lisäksi ilta-aika mahdollisti sen, että toteutuspaikat olivat sellaisia, joihin he voivat jatkossakin tulla itsenäisesti.

Toimintaterapeutin roolia voisi jatkossa miettiä asiakasryhmän kanssa vielä lisää. Toimintaterapeutilla olisi varmasti paljon annettavaa, mutta selkeämpi rooli helpottaisi työskentelyä. Nuorilla ei välttämättä ole yhtä selkeitä toiminnallisia ongelmia, joita tavanomaisesti toimintaterapeutin asiakkailla on. Tämä tuo haastetta työskentelyllä, erityisesti oman työskentelyn hyödyllisyydelle. Oma työskentelyä ja työn päämääriä pitää pohtia työskentelyn aikana enemmän.

Yksin tehty projekti opettaa paljon omista työskentelytavoista ja opettaa hallitsemaan koko projektia kokonaisvaltaisesti. Se vaatii myös enemmän suunnitelmallisuutta, sillä kaikki pitää tehdä itse. Koen kuitenkin, että yksin työskentely sopii tämän kaltaiselle projektille. En usko, että olisin päässyt yhtä syvällisiin keskusteluihin nuorten kanssa, jos mukana olisi ollut aina iso projektiryhmä. Projektin ohjaajan ja nuorten välille syntyi näin parempi yhteys.

LÄHTEET

Airaksinen, R.; Ala-Vannesluoma, T.; Karkkulainen, M.; Kastu, R. & Pirhonen, P. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Bennett, K; Scornaiencki, J.; Brzozowski, J.; Dennis, S. & Magalhaes, L. 2012. Immigration and its Impact on Daily Occupations: A Scoping Review. Occupational Therapy International 2012; 19(4): 185-203.

Berry, J.; Phinney, J.; Sam, D. & Vedder, P. 2006. Immigrant youth in cultural transition. Acculturation, identity, and adaptation across national contexts. USA, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Heikkilä, T.; Paloheimo, L. & Taipale, I. (toim.) 2000. Mieli ja taide. Mielenterveyden keskusliitto ry.

Heikkilä, E. (toim.) 2014. Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Hersch, G.; Lampport, N. & Coffey, M. 2005. Activity Analysis. Application to Occupation. Yhdysvallat: SLACK Incorporated.

Humbert, T.; Burket, A.; Deveney, R. & Kennedy, K. 2011. Occupational therapy practitioners' perspectives regarding international cross-cultural work. Australian Occupational Therapy Journal (2011) 58, 300-309.

Kielhofner, G. 2008. Model Of Human Occupation, theory and application. Fourth Edition. United States of America, Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, a Wolters Kluwer business.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Porvoo: WSOY.

Lipponen, P. & Talib, M-T. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Maroney, P.; Potter, M. & Thacore, R. 2014. Experiences in occupational therapy with Afghan clients in Australia. Australian Occupational Therapy Journal (2014) 61, 13-19.

Päivärinta, M. & Nissilä, L (toim.). 2010. Perusopetukseen valmistava opetus- Opetussuunnitelmatyöstä käytäntöön. Opetushallitus.

Seeskari, D. 2004. Lasten ja nuorten taideterapia. Kasvamisen voimavara. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Townsend, E.; Stanton, S.; Law, M.; Polatajko, H.; Baptiste, S.; Thompson-Franson, T.; Kramer, C.; Swedlove, F.; Brintnell, S. & Campanile, L. 2002. Enabling Occupation. An occupational therapy perspective. Ottawa: CAOT Publications ACE.

Townsend, E. & Polatajko, H. 2007. Enabling Occupation II: Advancing an Occupational Therapy vision for Health, Well-being & Justice Through Occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE.

Turun Ammattikorkeakoulu. 2016. Sata Omenapuuta. Viitattu 22.9.2016: saatavissa www.turkuamk.fi > Tutkimus, kehitys ja innovaatiot > Projektit

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016. Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriön palvelu. Viitattu 18.11.2016 www.kotouttaminen.fi > Kotouttaminen > Kotoutumista edistävät toimenpiteet.

Liite 1. Esite toimintaterapiasta

TOIMINTATERAPIA

Mitä minä haluan?

Mistä minä pidän?

Missä olen hyvä?

Mikä on minulle vaikeaa?

Arviointi

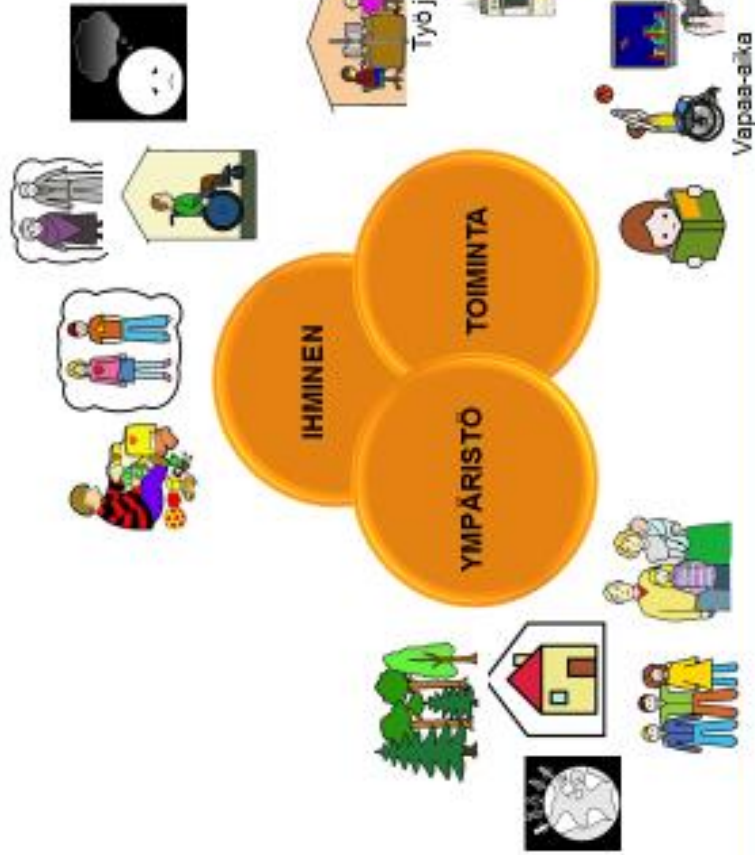
Keskustelu

Yhdessä tekeminen

Apuvälineet

Sata omensapöytä - monimuotoinen Suomi - tuenke

Toimintaterapian syytetään projekti. Heli Toivola

Liite 2. Havainnointirunko

Havainnointirunko ryhmätoimintoihin

Toiminta:

Havainnoitava:

Havainnoitsija:

Ohjeiden ymmärtäminen (vaikuttaako siltä, että on ymmärtänyt ohjeet, kuunteleeko ohjeita, vaikuttaako ohjeiden ymmärtämiseen kielitaito, kysyykö tarkentavia kysymyksiä jne. Tässä kohtaa hyvä huomioida, minkälaisia annetut ohjeet ovat; sanalliset, kuvalliset, näytetään mallia...)

Toimintaan mukaan lähteminen (aloittaako toiminnan saman tien, onko epäröintiä, kyseleekö paljon, aloittaako itsenäisesti vai ottaako muista mallia...)

Mielenkiinnon osoittaminen toimintaa kohtaan (osoittaako motivaatiota toimintaa kohtaan, onko havaittavissa innostumista, kyllästymistä, ovatko reaktiot neutraaleja, onko mukana toiminnassa loppuun asti...)

Toiminta ryhmässä (miten kommunikoi toisten ryhmäläisten kanssa, miten ottaa toiset huomioon, miten kommunikoi ohjaajan kanssa...)

Mahdolliset ongelmakohdat (tuleeko vastaan tilanteita, jotka vaikuttavat vaikeilta tai joissa ei osaa toimia, kysyykö apua mahdollisissa ongelmakohdissa, keneltä kysyy apua...)

Missä onnistui erityisen hyvin (missä onnistuu erityisen hyvin/tai missä tilanteissa vaikuttaa saaneen onnistumisen kokemuksia, minkä asioiden tekeminen on helppoa...)

Liite 3. Kartoitus kuva- ja tunnekorteista

Ilmaisia tunnekortteja

Papunet:

<http://papunet.net/materiaalia/ideat/tunnekuvat>

12 tunnekuvaa, pyöreät naama, eivät kuvaa kovin hyvin tunnetta.

Mahti-tunnekortit:

<http://www.kvtt.fi/fi/mahti/materiaalia/>

50 tunnekuvaa (kuvissa susi)

Pitää karsia jos käyttää näitä, kaikki kuvat eivät kovasta tunnetta kovin hyvin.

Suomen mielenterveysseuran ilmaiskortteja:

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen>

20 tunnekorttia (kuvissa tytön tai pojan hahmo)

Kuvaavat aika selkeästi tunnetilaa.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunne-ja-kaveritaitokortit>

34 korttia. Melkein samat kuvat kuin edellisessä + kaveritaitokortit (kuvia ryhmätilanteista ja niiden aiheuttamista tunteista).

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/kaveritaitokortit>

17 korttia. Pelkästään edellisen kaveritaitokuvat.

Maksullisia kuvakortteja:

Mun stoori-kuvakortit nuorille:

Pesäpuu ry:n Mun Stoori -kortit on kehitetty nuorten kanssa käytettäväksi toiminnalliseksi välineeksi. 32 kortin ulkoasu on monitahoinen ja kiehtova, mutta niiden sanallinen viesti on hyvin yksinkertainen. Mun Stoori -korttien avulla voimme tutkia toimintatapojamme, valintojamme, arvojamme ja sitä kautta lisätä itseymmärrystämme.

32 korttia, 50€

<http://verkkokauppa.pesapuu.fi/tuote/39/mun-stoori-kortit>

Aapakka-kuvakortit:

Korttien kuva-aiheita ovat mm. hirsitalon ikkuna, rautakahleet, myrskylyhty, sumussa uiva joutsen, luminen puu, mätä omena, vanha korvansa kadottanut pehmonalle ja juuri sytytetty takkavalkea.

70 korttia (13,5 x 9 cm), 72€+7€ toimituskulut

<http://www.tarinoidenmajatalo.fi/aapakka/hinta-ja-tilaaminen.php?tmt=>

Spectro-kortit:

Korttisarjan valokuvat ovat luonteeltan assosiativisia ja ne tuovat katsojan mieleen omaan elämään liittyviä mielikuvia, tunteita, ajatuksia ja muistoja. Syntyneiden mielikuvien pohjalta on luontevaa sanallistaa menneitä kokemuksia, nykyhetken tilanteita ja tulevia toiveita sekä kertoa tarinoita. Kuvien käyttö edistää avointa ja luovaa vuorovaikutusta sekä ryhmissä että myös yksilötyössä.

Spectro vision-korttisarjassa kaikista sarjoista monipuolisimmat kuvat.

75 korttia, 80€

<https://holvi.com/shop/spectrokauppa/product/ec6f7856af64d86e7e60841cd66e621c>

OH-kortit:

Kaksi korttipakkaa (88 kuvaa ja 88 tekstikorttia.) Yhdistelemällä kortteja luodaan tarinoita ja lisätään viestintää ja yhteisymmärrystä. Erinomainen väline sanoittaa kortin katsojan elämää ja tarinoita. OH-kortteja on käytetty menestyksellä terapiatyössä, ohjaamisessa (mm. opinto-ohjaus) ja työelämän tarpeisiin (mm. tiimityön kehittäminen). Kortin koko 10 x 15 cm.

42€

<http://www.kiianmaa.com/OH-kortit>

Visioi-kuvapakka:

Visioi-kuvapakka on ammattitaidolla tehty valokuvien kokoelma, jonka aihepiirit vaihtelevat abstrakteista taidekuvista konkreettisiin elämän tilanteisiin.

60 tai 100 korttia, 60/100€

Mahdollisuus koota oma kuvapakka valitsemalla valikoimasta omaan käyttötarkoitukseen sopivat kuvat (1,5€/kuva, joko 60 tai 100 kuvan pakka).

<http://terapiakortit.com/page5.html>

Voimaneidot-tunnekortit:

Voimaneidot Tunnekortit on suunniteltu erityisesti nuorten vertaisryhmille.

Kortit auttavat tunteiden ilmaisemista esimerkiksi uudessa ryhmässä tai kun sanoja on vaikea löytää.

48 korttia, 46€

<http://www.emotio.fi/tuotteet.html?id=2/2>

VOIMA-valokuvakortit:

Voimatassun VOIMA-valokuvakortit ovat ammattivalokuvaajan ja kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisten yhteistyössä kehittämät valokuvakortit, jotka sopivat käytettäväksi niin terapiassa, valmennuksessa, työohjauksessa, koulutuksessa kuin muussa luovassa toiminnassa. Kortit toimivat niin yksilö- kuin ryhmätilanteissa. Korttien aiheissa on upeita valokuvia luonto- ja eläinaiheista.

60 korttia, 76€

<https://www.opettajantietopalvelu.fi/tuotteet/VOIMA-valokuvakortit.html>